לא יעשנו מרדעת לחמור. אומר ר"י דדוקא בכלאים אבודים אסור לעשות מהן מרדעת שמא יעשנו עולמי על בגדו ולא יזהר נמי שלא יגע בבשרו[א] אבל בכלאים ידועים שרי כדאמרי' במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מרדעת החמור אין בה משום כלאים ומותר לעשות מהן כר וכסת ובלבד שלא יגע בבשר אע"ג דאמרינן בפ"ק דביצה (דף יד:)[ב] אפי' עשר מלעות זו על גב זו אסור שמא תכרך לו נימא על בשרו שמא כר וכסת ומרדעת אין רגילין ליכרך כל כך:

אבל עושהו תבריכין למת. וא"ת והא איכא לועג לרש[ב] וגו' ובפרק התכלת (מנחות דף מא.) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית (אמר רב) ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו[ג] שפטורה והיא שעתא ודאי דמיגן ליה[ד] משום לועג לרש ומהאי טעמא נמי לא יעשה כלאים למת ואומר ר"ת דציצית שקולה כנגד כל המצות לכך איכא לועג לרש טפי כדאמרינן בהתכלת (שם דף מג:) וחכרתם את כל מצות ה' מלמד ששקולה ציצית כנגד כל המצות והא דאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוי שדיא תכלת דרבי יונתן אמר ליה ר' חייא דלייה שלא יאמרו למחר באים אצלנו ויהיו מלעיגים אותנו ואף על גב דמתים נמי יש להם ציצית אומר ר"ת דמכל מקום שייך בהן ליעוג לפי שמראין עצמן כמצווין במצות והן אינן מצווין[ה] ואינו דומה מצווה ועושה למי שאין מצווה ועושה ומה שמסיימים זומן הזה מטליתות של מתים קומכין אהא דתניא במסכת שמחות (פי"ב) אבא שאול בן בטנית הוה לבניו[ו] קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מפליוני[ז] וכמה דבריס אנו קומכין על ספרים חיצונים ומניחין גמרא שלנו דבפרק בתרא דמגילה (דף לא:) אמרי' ראש חודש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם דהיינו חזון ישעיה[ח] ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בספיקתא ובפר' ויחל אנו קורין בתענית שלנו אע"ג דתנן במגילה (גס זה שם) שקורין בתענית בקללות וברכות ואנו קומכין על מס' סופרים (פי"ז ה"ז)[ט]:

האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין **לא** יתן **לתוכן תבלין.** מכאן אין להוכיח דעירוי בכלי שני מדלא אשמעינן רבותא שלא יערה[י] על הקערה שהתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא איפכא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה[יא] ולא קתני אבל מערה על הקערה שיש בה תבלין וגרסא דאפילו שמואל דאית ליה תתאה גבר ותניא בכילד צולין (לקמן דף עו.) כוותיה אפ"ה מבשל העירוי כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חס לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח ואם עירו רותחין על התרנגולת צריך קליפה[יב] וכלי שנשתמש בכלי ראשון לא יוכל להגעילו ע"י עירוי דאין מבשל אלא כדי קליפה והוא בלע יותר מכדי קליפה והא דאמרינן בפרק כירה (שבת דף מב.) דשרי חס לתוך צונן יש לומר כיון שאינו מבשל אלא כדי קליפה דוחיל והצונן של מטה מיס שהוא דבר המתערב אינו יכול להתבשל מתמת צמיגות המיס אבל דבר שאינו מתערב לא ובשילהי ע"ז (דף עו.) אמר[יג] מר עוקבא זבן יורה מנכרי ואהדר ליה גדנפא וכו' ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בינילות[טו] אף פולטו בינילות ואי עירוי ככלי ראשון הוא מאי איריא משום דבלע בינילות אפילו בלע בלועה גמורה פליט בינילות דהיינו עירוי אלא ודאי לא בשיל אלא כדי קליפה והא דתנן בפרק תפיה (שבת דף קמה:) כל שלא נא בחמין לפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת[יז] וכו' צריך לאוקמא בכלי שני דבכלי ראשון אפילו הלחה אסורה וקשה דקתני דוקא מדיחין אבל שורין לא והכא גבי תבלין קתני אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דהיינו אפילו שורין ואומר ר"י דהתם מיירי במידי דבר בישול וכשאורין אותו אפילו בכלי שני מיחזי כמבשל אבל תבלין עשויין למתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמעלה ועדות עליהן מלמעלה ר' יונה אומר דעירוי ככלי ראשון הוא חייבה דר' יונה מן הלא וכלי חרש אשר תבושל בו ושבר א' שבישל בו וא' שעירה לתוכו רותח ודמי ר' אסי תמן כלי בולע תבלין אינו מבשל התיב ר' אסי בר בון והתניא אף בכלי נחשת כך אית לך למימר כלי נחשת בלע בתמיה[יח]: **רבא** מהו ליה קידרא בחסיסי. פ"ה קימחא דאפיאוה וקשה דהא לעיל (דף לט:) אסקרינן[יב] ואיכא מאן דפליג וגרסא לר"י כדפירש בערוך בחסיסי קמח של עדשים[יג] דאין חימוץ כל כך: לא

מנקטא ליה אימיה בארבי: ההוא ארבא דחיטי דטבעא בחישתא שריא רבא לזבוני לנכרים איתיביה רבה בר ליואי לרבא בגד שאבד בו כלאים הרי זה[כ] לא יסרבנו לנכרי ולא יעשה[כא] בו מרדעת לחמור אבל עושין אותו תכריכין למת לנכרי מאי טעמא לא לאו משום דהדר מזבן לישראל הדר אמר רבא[כב] לזבינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמי פיסחא תנו רבנן אין מוללין את הקדירה בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואח"כ נותן את החומץ ויש אומרים אף נותן את החומץ ואח"כ נותן את הקמח[כג] מאן י"א א"ר חסדא רבי יהודה היא[כד] דתנן[כה] האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר ונוקמה כר' יוסי[כו] (דתנן) ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן כי אשמעינן ליה לרבי יוסי הני מילי דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובת לא עולא אמר[כז] אחד זה ואחד זה אסור משום[כח] לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב רב פפי שרי ליה[כט] לבורדיקי דבי ריש גלותא[ל] הלממחה קדירה בחסיסי אמר רבא איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי א"ד רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי: **מתני'** אין נותנין קמח לתוך חרוסת או לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד ורבי מאיר אוסר[לא] יאין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות[לב] אבל סכין ומטבילין אותו בהן מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין: **גמ'** אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד ותניא נמי הכי[לג] אין נותנין קמח לתוך החרוסת ואם נתן ישרף מיד לתוך החרדל ר' מאיר אומר ישרף מיד[לד] וחכמים אומרים יאכל מיד אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי חכמים א"ל רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהודה אחרוסת

לתוך חרוסת, ואם נתן ישרף מיד, לתוך החרדל ר' מאיר אומר ישרף מיד, וחכמים אומרים יאכל מיד. ראמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כחכמים. אין מבשלין הפסח במשקין ולא במי פירות, אותו בהם.

מנקטא ליה אימיה. מיטין מתחלת קליר לצורך הפסח ועבדא להו שימור מעיקרא: **בארבי.** מלא עריבה או עריסות הרבה ומצניעתן לבדם לצורך הפסח: **חישפא.** שם הנהר. טבעה קודם הפסח והיו מיטין: **שאבד בו כלאים.** שנתערב בו חוט של כלאים ואינו ניכר: **הרי זה לא יסרבנו לנכרי.** דהוואיל ואין כלאים שבו ניכרים אתי לזבויה האי נכרי לישראל ולבית לישראל ולאו אדעתיה: **ולא יעשנו מרדעת לחמור.** דילמא הדר שקיל ליה מהתם ותופרו באחד מבגדיו: **אבל עושה אותו תכריכין למת.** דמהתם תו לא שקיל ליה דבגדי המת אסורין בהנאה ומת אין מצות נהנות בו דכתי' במתים תפשיט[יט] כיון שמת אדם נעשה תפשי מן המצות (שבת ג.). והני מיטי כיון דלא מינכר חימוץ דידהו אתי האי נכרי והדר מזבין לה לישראל: **קבא קבא.** קב לזה וקב לזה ולא הרבה לאים ת"ר: **מולגן.** בקמח קרי מלילה כשנותנין קמח לתבשיל: **ואחר כך נותן את החומץ.** דאין החומץ מניחו להחמיץ לפי שמבשלו: **ויש אומרים אף נותן חומץ.** תחלה דאף על גב דחומץ כבר מעורב בתבשיל הוא מבשל את הניתן בתוכו: **שבעצירן.** מעל האור מרותחין ערב שבת עם חציכה: **לא יתן לתוכן תבלין.** דכלי ראשון מבשל ומלא מבשל תבלין בשבת: **לתוך הקערה.** דכלי שני אינו מבשל: **לכל הוא נותן.** לכל מיני מאכל הוא נותן תבלין בכלי שני חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהחומץ מבשלן ופע"ג שקדם: **הני מילי בעיניה.** כשהחומץ בעין אבל כשהוא מעורב בתבשיל אין כאן חזק: **אחד זה ואחד זה.** בין חומץ תחלה בין חומץ בסוף אסור: **לבורדקאי.** נתחמיין: **בחסיסי.** קמחא דאכשנא: **בדוכתא דשכיחי עבדי.** כגון בי ריש גלותא שהעבדים מזלזלין בדבר איסור יותר ויותר: **מתני' חרוסת.** אייגרו"ם ויש בו חומץ ושאר לעבל בו בשר וגיליס לתת בו קמח ולאחר זמן ממחין ומקהה את טעמו וקמח לאחר זמן מחמין ומקהה את הטעם: **אין מבשלין.** דכתיב (שמות יב) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגו': **לא במשקין.** אע"ג דכתיב במים ובעמא מפרש בגמרא [מא.]: **סכין.** בשעת גלייתו: **ומטבילין.** בשעת אכילתו: **מי תשמישו של נחתום.** שמלגן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקנקן את המלה ישפכו:

גמ' מחלוקת. דשרי ליה תנא קמא לאוכלו מיד בנותן

לתוך החרדל לפי שהוא חזק ואין מניחה מהר להחמיץ: אחרוסת

מסורת הש"ס

א) ע"ז סה: נדה סא.; **ב)** [נר' תוספות תוכן לה. סד"ה וכמלא], **ג)** [עמ"ש תוס' ב"מ לב: ד"ה מאן], **ד)** [עמ"ש תניא], **ה)** [שבת יג. ב"מ לב. ע"ז יח. מז:.], **ו)** [נר' הערוך למרקין], **ז)** [עי' תוספות לקמן מא. ד"ה אין מבשלין], **ח)** [תהלים פח], **ט)** [ובזיומא סט.], **י)** [ע"ל מגילה לא: ד"ה ולא אמרינן אלא לא: ד"ה ולא שורין, רש"י שבת סט. יא. ומהדהר מייתי סייעתא לר' יונה דקאסר ש"מ דהלכתא כוותיה עירוי ככלי ראשון. תוס' שלמן. יב. משום דילמא לא בשיל שפיר. מי הכ"מ. יג. דהיינו מיני קטניות. תוס' ר"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כר ליתי לרבא בגד שאבד וכו' לא יעשנו מרדעת לחמור כל"ל: **(ב)** תוס' ד"ה אילפס וכו' שלא יערה בקערה כ"ל ותיבת על נמחק:

לעזי רש"י

אייגרו"ם [אינגרו"ם]. חומצעיות (במאכל).

מוסף תוספות

א. כיון שאין הכלאים ידוע בו. תוס' הרא"ש. ב. שהלבישו בדבר האסור ומראה לו שאין לו עוד חלק במצות. תוס' נדה סא: ג. פי' לתכריכים. תוס' ב"מ עד. ד. פי' באותה שעה שיקבורוהו יטילו בו ציצית. תוס' ע"ז סה: ה. כלומר אנו מחויבים ועושים מה שהם אינם יכולים לעשות. תוס' הרא"ש. ו. [ז]תניא במסכת ציצית וכו' אמר אבא שאול אבא אמר לי כשאמות התר לי ציצית לפי שיש בו משום קדושה, וחכמים אומרים אין בו משום קדושה. מי הכ"מ. ז. דמשמע שהתבשיל כבר בתוכם דומיא דאילפס וקדירה. תוס' הרא"ש. ח. מפני שהוא מבשל הדם שעל פניה. מי הכ"מ. ט. בולענו ע"י ניצוצות שניתז הרתיחות שם. רש"י ע"ז שם. י. ולא אמרינן והו בישולו, אבל לא שורין. רש"י שבת שם. יא. ומהדהר מייתי סייעתא לר' יונה דקאסר ש"מ דהלכתא כוותיה עירוי ככלי ראשון. תוס' שלמן. יב. משום דילמא לא בשיל שפיר. מי הכ"מ. יג. דהיינו מיני קטניות. תוס' ר"ש.

רבינו חננאל (המשך)

רבא מיחיי ליה בחסיסי כעין תחיקא. ולא מיחה על רב פפי דשרי לדבי ריש גלותא אלא משום דעבדי דלא מעלי עבדי איסורא. [מתני'] אין נותנין קמח לתוך החרוסת, ולא לתוך החרדל, ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד, ור"מ אוסר, אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד. תניא נמי הכי אין נותנין קמח אומרים יאכל מיד. ראמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כחכמים. אבל סכין אותו ומטבילין אותו בהם.

עין משפט נר מצוה

קעא א מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה כז טור שו"ע יו"ד סימן שז סעיף ח:

קעא ב מיי' פ"ה מהל' מתנ' הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תמז סעיף ח:

קעב ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו טור שו"ע או"ח סימן שיח סעיף ט:

קעג ד ה מיי' פרק ה מהלכות מלה הלכה ה טוש"ע או"ח סימן תפג סעיף ג:

קעד ו מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ז סמג לאוין שג:

קעה ז שם הלכה ח:

קעו ח ט מיי' פ"ה מהלכות מלה הל' יט טוש"ע או"ח סימן תסד:

מוסף רש"י

בגד שאבד בו כלאים. שלרוע בו כלאים חוט אחד ואין מקומו ניכר (ע"ז סה:) שאם היה מכיר חוט האמר בגגד הפשתן נותקו וכשר (נדה סא:). שהעבירן. מן האור, מרותחין. כין הפשטות, לא יתן לתוכן תבלין. משמשין, דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל (שבת מב:). התמחוי. כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות (שבת מב:). חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין (שם). ציר. הטעם מן הדגים כשמבשים אותן במלכש (שם). בחסיסי. מלה אחרת שנותנין אותה ומגלגלין בה את הקדירה (האורחה ח"א סי' פח). מי תשמישו של נחתום. כלומר מותר כלי לשם (שם).

רבינו חננאל

מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה בארבי. פירוש היתה זהירה הרבה ומעיקריהן היתה משמרת אותן לשם מצה (מתחילה). ההיא ארבא דטבעא בחישתא. כלומר טבעא ספינה בנהר. התיר רבא למכור החטים שבספינה לגוים. ומותבינן עליה הבגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לגוי, חיישינן שמא יחזור הגוי וימכרם לישראל אחר. ולא יעשנו מרדעת לחמור, אבל עושין אותו תכריכין למת. הדר ביה רבא ושרגהו לזבונינהו קבא קבא לישראל כי היכי דניכלו קמי פסחא. ת"ר אין מוללין את הקדירה בפסח. פירוש מלילת הקמח בקדירה, והרוצה שימלול נותן הקמח ואח"כ החומץ, ויש אומרים נותן החומץ ואח"כ נותן הקמח. ואוקימנא יש אומרים ר' יהודה הוא, דתאני בענין נתינת תבלין בשבת, ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר, כלומר החומץ והציר מבשל, ומדלענין שבת מבשל ואסור לענין חמץ בפסח שרי, דקדים ומבשיל ליה ולא אתי לידי חימוצא. ונוקמה מאן יש אומרים ר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן. ודחינן אימור דאמר ר' יוסי בחומץ לבדו שצומת, אבל על ידי תערובת מים וחומץ מי קאמר. עולא אמר בין החומץ מקודם בין אחרי כן הכל אסור למלול משום הרחקת איסור, כמו שאומרים לנזיר התרחק מן הכרם שלא תאכל מן הענבים.

אחרוסת קאמר. מי אית לך דרבנן נמי אחרוסת פליגי: **גא סבירא לי.** אלא בחרוסת נמי שרו והלכה כמותן: **כוותיה דרב דהנא מספברא.** דאמר רבנן אחרוסת לא פליגי וכי אמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר: **אין הלכה כרבי יוסי.** דאמר לעיל [מ:] חומץ לומתן: **מאי לאו.** מדלא צמית חמיץ שהתחילו ליגפה כבר אלמא (ב) כשאר משקין הוא אחמועי נמי מחמע את הגיתן מתחלה לתוכו כדרב דהנא אלמא שמואל כרב דהנא סבירא ליה וכי קאמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר ולא אחרוסת: **גא מילתא למים.** את שהתחיל להחמיץ ולא מחמע נמי את הגיתן לתוכו דלא הוי למים: **במים.** ובשל מבושל במים: **שמפיגין טעמן.** שנותנין בו טעם שלהן: **ובשל מבושל.** רבויא הוא דהוה ליה למיכתב גא ומבושל: **לי קדר.** שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטין משמנו. למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי לרבי דיליף מרבויא האי נמי בשל מבושל הוא: **חייב.** מלקות על אכילתו: **ר' יוסי היא.** דאמר בישול נאחר אפיה בישול הוא: **יוצאין.** ידי חובה מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתו ואף על פי שמתמסמס לחם הוא כל זמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל: **אבל גא במבושל.** דלאו לחם קרינא ביה ואע"פ שכבר נאפה בתנור הואיל ואזר וביטלו ביטלו מתורת לחם: **שאני הכא.** דרבייה קרא ובשל מבושל דהוי ליה למיכתב ומבושל וגזירת הכתוב היא בפסח: **יכול נאלו כל צורכו.** ואח"כ בשלו יהא חייב והאי תנא הוא דאמר לעיל נאלו ואח"כ בישלו חייב. ליתנא אחרינא יכול נאלו כל צורכו דשויא חרוכא כדמפרש יהא חייב דלאו צלי אש הוא הוא אלא קלי אש ושרוף וזה עיקר ולאשון אינו כלום דההוא תנא כיון דרבי קרא נאלו ואחר כך בישלו מה לי שויה חרוכא מה לי לא שויה: **חרוכא.** שרוף: **חי.** לגמרי אלא נגלה כלו: **גא.** צלי ואינו צלי: **יכול יהא מוסר.** לאכול ממנו חי לכתחלה דאפי' איסורא נמי ליכא תלמוד לומר אל תאכלו ממנו גא כי אם צלי אש ולא זה שאינו צלי והוי לאו שבכללות והאי תנא סבר אין לוקין על לאו שבכללות: **דרחמרי פרסאי אברנים.** אותה צליה שבלשון פרסי קרויה אברנים בלשון הקודש קרי נא: **חמי עבריא.** מעיות רותחין: **פסח שבישלו בחמי עבריא חייב.** על אכילתו וקא סלקא דעתך משום דלא תאכל מבושל: **דלאו תולדות אש היא.** הלכך לאו בישול הוא דליהוי חייב משום אב מלאכה: **משום צלי אש.** לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות: **בהדיא.** דחייב רב חסדא משום צלי אש ולאו משום בישול: לוקה

**אחרוסת קאמר מר או אחרדל קאמר מר א"ל למאי נפקא מינה לדרב כהנא דאמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד א"ל [ג]לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי א"ר אשי כוותיה דרב כהנא מסתברא מדאמר שמואל [ד]אין הלכה כרבי יוסי מאי לאו [ה] צמותי הוא דלא צמית הא חמועי מחמעא לא דילמא לא מצמת צמית ולא חמוע מחמע: אין מבשלין וכו': ת"ר [ו]במים אין לי אלא במים שאר משקין מניין אמרת קל וחומר ומה מים שאין מפיגין טעמן אסורין שאר משקין שמפיגין טעמן לא כ"ש רבי אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מניין [ז]ת"ל [ח]ובשל מבושל מ"מ מאי בינייהו איכא בינייהו צלי קדר ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי להו מבעי ליה לכדתניא [ט]בשלו ואח"כ צלאו או שצלאו ואח"כ בשלו חייב בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה אלא צלאו ואח"כ בשלו הא צלי אש הוא אמאי אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא [י]דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ רבי יוסי אומר [יא]יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא [יב]ובשל מבושל מ"מ ת"ר [יג]יכול צלאו כל צורכו יהא חייב ת"ל [יד]אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים נא ובשל מבושל אמרתי לך ולא שצלאו כל צורכו היכי דמי אמר רב אשי [טו]דשויא חרוכא תנו רבנן [טז]יכול אכל כזית חי יהא חייב תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר תלמוד לומר [יז]כי אם צלי אש היכי דמי נא אמר רב כדאמרי פרסאי אברנים [יח]אמר רב חסדא [יט]המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבריא חייב מאי שנא בשבת דלא דתולדות אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדות אש הוא אמר רבא [כא]מאי חייב [כב]דקתני דקא עבר משום צלי אש רב חייא בריה דרב נתן מתני לה להא דרב חסדא בהדיא א"ר חסדא המבשל בחמי טבריא חייב שבת פטור ופסח שבשלו בחמי טבריא חייב שעבר משום צלי אש אמר [כג]רבא [כד]אכלו נא לוקה

לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי. אף על גב דתניא כוותיה קסבר מתניתין פליגא:

מדאמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי. הסתם מדמי חומץ לחרוסת וע"כ נראה לר"י דעולא דאמר לעיל אין כך ובין כך אסור אסור מאור לכרמא לא תקרב פליג אדרב כהנא דהא רב כהנא דאמר אבל לתוך חרוסת לדברי הכל ישרף ועולא לא אסר אלא משום לך לך אמרינן: **מאי לאו מדלא מצמת מחמע.** קשה לר"י דלעיל קאמר י"א אף נותן את החומץ ואח"כ וכו' ופריך ולוקמא כר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ לומתן משמע דתנא קמא דיש אומרים היינו ת"ק דר' יוסי דלית ליה דחומץ לימת ואפילו הכי קאמר נותן הקמה ואח"כ נותן את החומץ אלמא קסבר אע"ג דלא צמית חמועי נמי לא מחמע ואור"י דלעיל איירי לפי המסקנא דהכא:

[טו]**אין מבשלים את הפסח לא במשקין וכו'.** תימה למה שנאו כאן אי משום דתנא ירקות שלוקות ומבושלות א"כ מיד היה לו לשנות בסמוך אחריה: **איכא** בינייהו צלי קדר. פי' אי לוקה עליו אי לא אבל לכולי עלמא פסול הוי ועשה נמי אית ביה דלמי מחמת ד"ל הוא [א] כדאמרינן בריש כילד צולין (לקמן עה:) נטף מרוטבו על המרס וחזר עליו יטול את מקומו [ב] נגע במרסו של תנור יקלוף את מקומו וכן שאר משקין לא אינעריך למילף אלא לענין מלקות אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם לגי אש ואי"ת והיכי יליף שאר משקין מק"ו והא אין מזהירין מן הדין ויש לומר דהאי קל וחומר אינו אלא מגלה דבישול דקרא איירי אף בשאר משקין:

אמר רב כהנא הא מני ר' יוסי היא. תימה דרב כהנא דמוקי לה כרבי יוסי לרבנן האי בשל מבושל מאי עבדי להו דלאו אם בישלו לא צריך קרא דמסברא ידעינן דבישול מבטל הגליה כדאמר רבי יוסי גבי מלה [ג] ויש לומר דרב כהנא סבר דרבי יוסי יליף מבשל מבושל דבישול מבטל אפייה

אבל לא במבושל. פ"ה דבישול מבטל ליה מתורת לחם ולפי' מיירי בבגילתו רכה דבגילתו עבה לא נפיק מתורת לחם [ד] כדפירשתי לעיל [ה] ור"י מפרש דמיירי בבגילתו עבה ופסולה משום מלה עשירה ומייתי דכי היכי דסבר רבי יוסי דבישול מפיק ליה מתורת אפייה לשוויה מלה עשירה כאילו לא נאפה ה"נ גבי פסח עקר מיניה בישול שם אליה:

עולא אמר אפי' תימא ר' מאיר וכו'. הכא מדמי פסח לבישול מלה והיינו דלא כמסקנא דכילד מברכין (ברכות דף לח:) דקאמר התם עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל לרבי יוסי דאית ליה הכא גבי מלה דבישול מבטל האפיה ה"נ בישול מבטל מהם שם ירק ודחי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם מלה [ה] ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויא הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מלה והתם נמי קאמר דלרבי יוסי מברך שהכל אכל

מסורת הש"ס

א) [עירובין קב: וש"נ], ב) [לעיל מ.], ג) [מוספפתא פ"ב ה"ט], ד) ברכות לח:, ה) [עי' תוס' חולין קטו. ד"ה שאין], ו) שבת מ:, ז) [ויותר נכון לגרוס מאי מייב דקאמר], ח) ב"מ קטו:, ט) [בי' הכ"מ בפרק מ' מהלכות ק"פ דין ד' אמר אביי אכל נא לוקה וכו' רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות וכ"כ הכ"מ עוד בפרק י"ח מהלכות סנהדרין דין ג' וע"ע מ"ש הכ"מ פ"ה מהלכות מילות דין ח' ורא"ה לגירסתם ממ"ש תוס' שבת דף כג: ד"ה גזירה ועוד שם ע: ד"ה עדע וכו' דאין מהדרך להקדים רבא לאמיי וכ"כ בשאר דוכתי וכ"כ הרא"ש פ"ד דב"מ סימן י"ט אלא מינו בכל הש"ס שקבע דברי רבא קודם וכו' ע"ש.], י) שיך לעיל במשנה, כ) [לו: ד"ה דכו"ע],

תורה אור השלם

1. אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו:

שמות יב ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין הלכה כרבי יוסי מאי לאו מדלא צמית חמועי נמי מחמעא כל"ל ותיבות נמי מחמעא הוא ותיבת הא נמתק: (ב) רש"י ד"ה מאי לאו וכו' אלמא בשאר משקין אחמועי כל"ל ותיבת הוא נמתק:

מוסף רש"י

יוצאין ברקיק השרוי. במים, דאי אכילת מלה של מצות וקיימין ביה לחם עוני (ברכות לח:).

מוסף תוספות

א. מחמת הקדירה כשמחממו ומבשלו. תוס' ר"פ. ב. שנתבשל שם מחום התנור. רש"י שם. ג. אע"ג דליכא קרא. מר' סר"ן. ד. דהא הוי תחילתו עיסה וסופו סופגניין. תוס' ר"פ. ה. פי' טעם מצה לחם עוני, אבל לחם מיהא הוי. תוס' שאנן.

עין משפט נר מצוה

קעז א ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ז ז סמג לאוין שנ:

קעח ג מיי' פ"ו מהל' ממץ הלכה ו טור וש"ע או"ח סימן תמה סעיף ד:

קעט ד ה ו מיי' פ"ח מהלכות ק"פ הלי ו סמג לאוין שנ:

קפ ז מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ג:

קפא ח מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה י:

רבינו חננאל

ת"ר ובשל מבושל במים, אין לי אלא במים, שאר משקים מנין, אמרת קל וחומר מה מים שאין מפיגין טעם המבשר אסור שאר משקין שמפיגין טעמו של בשר אינו דין שאסור. ר' אומר במים, אין לי אלא במים שאר משקין במים, מי פירות מנין, ת"ל ובשל מבושל במים מכל מקום, לר' דמפיק ליה מלשון בשול אפילו צלי קדר, כיון שהוא עשוי כמין בשול אסור הוא, ות"ק דממעט מכח הפגת הטעם צלי קדר מותר שאינו מפיג טעמו. ות"ק דמייתי ליה לשאר משקין בק"ו ובשל מבושל מאי עביד ליה, מבעי ליה דאפילו אם בשלו אחר שצלאו או צלאו אחר שבשלו חייב, וכר' יוסי דתאני יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל ואע"פ שלא נימות, הרי לר' יוסי אע"פ כי רקיק זה אפי' הוא, כיון שבשלו יצא מתורת אפי' והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו, כיון שבשלו יצא מתורת צלי, והרי הוא כמבושל. צלאו כל צרכו כגון דשויא חרוכא פטור, כי אינו חייב אלא על נא ועל מבושל. פירוש נא אברנים, כגון שנצלה מעט. אבל בשר חי לגמרי דלא עבר באש כלל אינו חייב. אמר רב חסדא המבשל בשבת בחמי טבריא פטור. דלאו תולדות אור הן, פסח שבשלו בחמי טבריא פטור. אמר רבא ועובר משום דבעינן צלי אש וליכא. אמר רבא אכל נא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אכל כזית נא לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש דהוי **באילו כתיב אל תאכלו כי אם צלי אש.** הקשה הרר"י דאוליי"ש אמאי חשבי' ברים אלו ערבות (כתובות דף ג.) בעולה לכהן גדול בעשה גרידא דכי אם בעולה מעמיו כתיב הא כי היכי דחשבינן לוקה שתים מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש [6]אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי [3]א[7]תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה [3]כלאו דחסימה [7]רבא [9]אמר [2]אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שתים זג וחרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה כזית צלי משחשיכה פסל עצמו מבני החבורה תניא אידך יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו דין שישנו בבל תאכל נא או לא בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שישנו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי תלמוד לומר [1]אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש ומה תלמוד לומר כי אם צלי אש לומר לך [1]בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא [1]רבי אומר אקרא אני בשל מה ת"ל מבושל שיכול אין לי אלא שבישלו משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין תלמוד לומר בשל מבושל מכל מקום והאי בשל מבושל אפקיה רבי לצלי קדר ולשאר משקין אם כן לימא קרא או בשל בשל או מבושל מבושל מאי בשל מבושל שמעת מינה תרתי תנו רבנן [7]אכל צלי מבעוד יום חייב וכזית נא משחשיכה חייב קתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אף צלי בלאו בשלמא נא כתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מנלן דכתיב [2]ואכלו את הבשר בלילה הזה [9]בלילה אין ביום לא [7]האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו [9]הבא מכלל עשה עשה אמר רב חסדא הא מני רבי לוקה שתים. משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש כדי לוקה שתים מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש [6]אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי [3]א[7]תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה [3]כלאו דחסימה [7]רבא [9]אמר [2]אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה כזית צלי משחשיכה פסל עצמו מבני החבורה תניא אידך יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו דין שישנו בבל תאכל נא או לא בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שישנו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי תלמוד לומר [1]אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש ומה תלמוד לומר כי אם צלי אש לומר לך [1]בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא [1]רבי אומר אקרא אני בשל מה ת"ל מבושל שיכול אין לי אלא שבישלו משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין תלמוד לומר בשל מבושל מכל מקום והאי בשל מבושל אפקיה רבי לצלי קדר ולשאר משקין אם כן לימא קרא או בשל בשל או מבושל מבושל מאי בשל מבושל שמעת מינה תרתי תנו רבנן [7]אכל צלי מבעוד יום חייב וכזית נא משחשיכה חייב קתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אף צלי בלאו בשלמא נא כתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מנלן דכתיב [2]ואכלו את הבשר בלילה הזה [9]בלילה אין ביום לא [7]האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו [9]הבא מכלל עשה עשה אמר רב חסדא הא מני רבי

[ע"ל] לשאר משקין ונלמד קדר: **כשל מבושל.** מדכשר בדבוריה דרים לאכול ביום כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום וכשחשיכה הותר מכלל איסור עשה דלאו וימנא נמי נהי דלא הותר לכתחלה אצל גא מיהו לא לחייב עליה אם אכלו: **שאין קלמוד לומר כי אם צלי אש.** דהא כתיב לעיל מייתי צלי אש ומצות וגו': **אקרא אני בשל.** דייך הוה ליה בקריאת בשל: **אין לי.** שיתחייב על אכילת בשרו[ה] אלא אם כן בישלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו: **בישלו מבעוד יום.** ואכלו משתחשך מנין: **והא אפקיה.** רבי גופיה דרשיה לעיל כי היה דרשה אחריתי נמי: **כזית צלי מבעוד יום חייב.** מפרש ליה לקמיה: **קפני.** מיושא דלאי דמבעוד יום דומיא דמיושא דנא משחשיכה: רבי

אם כן לימא **קרא בשל בשל או מבושל מבושל.** הכא משמע דאורחיה דקרא לכפול מיבה אחת בענין אחד טפי מבשני עניינים וכן במרובה (ב"ק דף פה.) גבי המלא תמלא ובהחובל (שם דף פה:) גבי ורפא ירפא וקשה דברים היו בודקין (סנהדרין ד"מ:) קאמר מדהוי ליה למיכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור וכתב היטב שמע מינה לאפנויי משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה[ז] ושמא התם לא חש לדקדק בלשון רק להוכיח דמופנה[ח] : לאמר

לוקה שתים. כיון שהוא לוקה משום נא [לו] משום מבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש: **אכל חדא מיהא לקי.** כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו דאין כאן מלקות דביטול ולא מלקות של נא לוקה משום כי אם צלי אש: **ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי.** משום כי אם צלי אש דלא מיחד לאויה דיהיה כלאו דחסימה שהוא מפרש איסורו וסמיכא ליה פרשת מלקות לעיל מיניה[ט]: **אכל זג לוקה שתים.** מזיר שאכלו משום זג לא יאכל[י] ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין מתרצינים וגו'[כ] דלא יאכל קאי נמי אמכל אשר יעשה: **לאו שבכללות.** אין לוקין על מכל אשר יעשה דלאו שבכללות הוא שכולל תרצינים וזגים וענבים לחים ויבשים ועליס ולולבין: **תרתי לא לקי.** היכא דאכל זג או חרצן ולקי עלייהו לא לקי תו משום מכל אשר יעשה. ומודה אביי דאם אכל זג וחרצן לוקה שתים דכיון דמפורש כל אחד לעצמו קאי נמי אלאו דלא יאכל והוי כמאן דכתב לאו אכל חד וחד והכי מוכח במסכת מזיר[מ] דלא פליג אביי אלא אמלקות דמכל אשר יעשה: **חדא מיהא לקי.** אם אכל עלין ולולבין דאין כאן מלקות דזג וחרצן לקי משום לאו דמכל אשר יעשה: **אכל כזית נא מבעוד יום פטור.** טעמא מפרש לקמיה מקראי: **לא פסל אם עצמו מבני חבורה.** דאמרי' לקמן (דף פו.) אין הפסח נאכל לא בשתי חבורות כאחד ואין האוכל אוכל בשתי מקומות ונפקא לן מבנבית אחד יאכל[נ] ומתרגמינן בחבורא חדא יתאכל ואכילה דמבעוד יום לאו אכילה היא ומותר לאכול משתחשך עם בני חבורה שנמנה עמהן: **כזית צלי משחשיכה.** מפסח שנמנה עליו: **פסל עצמו מבני חבורה.** כדפרישית שאין האוכל מותר לאכול הימנו בשני מקומות: **בשעה שאינו בקום אכול צלי.** דאין לו היתר אכילת צלי אינו דין שישנו בלאו דלא תאכל נא: **או לא.** או לא נאמר כן אלא בענין אחר בשעה שישנו בקום אכול צלי דהיינו בלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה[ס] אינו בבל תאכל נא: **ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי.** הא אפילו צלי היה אסור לאכול ביום כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום וכשחשיכה הותר מכלל איסור עשה דצלי וימנא נמי נהי דלא הותר לכתחלה אצל גא מיהו לא לחייב עליה אם אכלו: **שאין קלמוד לומר כי אם צלי אש.** דהא כתיב לעיל מייתי צלי אש ומצות וגו': **אקרא אני בשל.** דייך הוה ליה בקריאת בשל: **אין לי.** שיתחייב על אכילת בשרו[ה] אלא אם כן בישלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו: **בישלו מבעוד יום.** ואכלו משתחשך מנין: **והא אפקיה.** רבי גופיה דרשיה לעיל [ע"ל] לשאר משקין ונלמד קדר: **כשל מבושל.** מדכשר בדבוריה דרים

אכל כזית נא לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש דהוי **באילו כתיב אל תאכלו כי אם צלי אש.** הקשה הרר"י דאוליי"ש אמאי חשבי' ברים אלו ערבות (כתובות דף ג.) בעולה לכהן גדול בעשה גרידא דכי אם בעולה מעמיו כתיב הא כי היכי דחשבינן לוקה שתים מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש [6]אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי [3]א[7]תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה [3]כלאו דחסימה [7]רבא [9]אמר [2]אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה כזית צלי משחשיכה פסל עצמו מבני החבורה תניא אידך יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו דין שישנו בבל תאכל נא או לא בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שישנו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי תלמוד לומר [1]אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש ומה תלמוד לומר כי אם צלי אש לומר לך [1]בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא [1]רבי אומר אקרא אני בשל מה ת"ל מבושל שיכול אין לי אלא שבישלו משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין תלמוד לומר בשל מבושל מכל מקום והאי בשל מבושל אפקיה רבי לצלי קדר ולשאר משקין אם כן לימא קרא או בשל בשל או מבושל מבושל מאי בשל מבושל שמעת מינה תרתי תנו רבנן [7]אכל צלי מבעוד יום חייב וכזית נא משחשיכה חייב קתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אף צלי בלאו בשלמא נא כתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מנלן דכתיב [2]ואכלו את הבשר בלילה הזה [9]בלילה אין ביום לא [7]האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו [9]הבא מכלל עשה עשה אמר רב חסדא הא מני רבי

שאין ת"ל כי אם צלי אש. לא"ג דאיצטריך להלקות עליו משום כי אם צלי אש היינו נמי משום דסמיכה לנא ומבושל[ד]: **אם** כן לימא **קרא בשל בשל או מבושל מבושל.** הכא משמע דאורחיה דקרא לכפול מיבה אחת בענין אחד טפי מבשני עניינים וכן במרובה (ב"ק דף פה.) גבי המלא תמלא ובהחובל (שם דף פה:) גבי ורפא ירפא וקשה דברים היו בודקין (סנהדרין ד"מ:) קאמר מדהוי ליה למיכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור וכתב היטב שמע מינה לאפנויי משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה[ז] ושמא התם לא חש לדקדק בלשון רק להוכיח דמופנה[ח] : לאמר

לוקה שתים. כיון שהוא לוקה משום נא [לו] משום מבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש: **אכל חדא מיהא לקי.** כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו דאין כאן מלקות דביטול ולא מלקות של נא לוקה משום כי אם צלי אש: **ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי.** משום כי אם צלי אש דלא מיחד לאויה דיהיה כלאו דחסימה שהוא מפרש איסורו וסמיכא ליה פרשת מלקות לעיל מיניה[ט]: **אכל זג לוקה שתים.** מזיר שאכלו משום זג לא יאכל[י] ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין מתרצינים וגו'[כ] דלא יאכל קאי נמי אמכל אשר יעשה: **לאו שבכללות.** אין לוקין על מכל אשר יעשה דלאו שבכללות הוא שכולל תרצינים וזגים וענבים לחים ויבשים ועליס ולולבין: **תרתי לא לקי.** היכא דאכל זג או חרצן ולקי עלייהו לא לקי תו משום מכל אשר יעשה. ומודה אביי דאם אכל זג וחרצן לוקה שתים דכיון דמפורש כל אחד לעצמו קאי נמי אלאו דלא יאכל והוי כמאן דכתב לאו אכל חד וחד והכי מוכח במסכת מזיר[מ] דלא פליג אביי אלא אמלקות דמכל אשר יעשה: **חדא מיהא לקי.** אם אכל עלין ולולבין דאין כאן מלקות דזג וחרצן לקי משום לאו דמכל אשר יעשה: **אכל כזית נא מבעוד יום פטור.** טעמא מפרש לקמיה מקראי: **לא פסל אם עצמו מבני חבורה.** דאמרי' לקמן (דף פו.) אין הפסח נאכל לא בשתי חבורות כאחד ואין האוכל אוכל בשתי מקומות ונפקא לן מבנבית אחד יאכל[נ] ומתרגמינן בחבורא חדא יתאכל ואכילה דמבעוד יום לאו אכילה היא ומותר לאכול משתחשך עם בני חבורה שנמנה עמהן: **כזית צלי משחשיכה.** מפסח שנמנה עליו: **פסל עצמו מבני חבורה.** כדפרישית שאין האוכל מותר לאכול הימנו בשני מקומות: **בשעה שאינו בקום אכול צלי.** דאין לו היתר אכילת צלי אינו דין שישנו בלאו דלא תאכל נא: **או לא.** או לא נאמר כן אלא בענין אחר בשעה שישנו בקום אכול צלי דהיינו בלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה[ס] אינו בבל תאכל נא: **ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי.** הא אפילו צלי היה אסור לאכול ביום כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום וכשחשיכה הותר מכלל איסור עשה דצלי וימנא נמי נהי דלא הותר לכתחלה אצל גא מיהו לא לחייב עליה אם אכלו: **שאין קלמוד לומר כי אם צלי אש.** דהא כתיב לעיל מייתי צלי אש ומצות וגו': **אקרא אני בשל.** דייך הוה ליה בקריאת בשל: **אין לי.** שיתחייב על אכילת בשרו[ה] אלא אם כן בישלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו: **בישלו מבעוד יום.** ואכלו משתחשך מנין: **והא אפקיה.** רבי גופיה דרשיה לעיל [ע"ל] לשאר משקין ונלמד קדר: **כשל מבושל.** מדכשר בדבוריה דרים

רבינו חננאל

לוקה שתים, אחת משום נא ואחת משום צלי אש. אכלו מבושל לוקה שתים. נא ומבשול לוקה שלש. ואביי אמר אין לוקין על לאו אחד כולל האוכל נא והאוכל מבושל. שנאמר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים וגו'. איכא דאמרי לאביי אכל נא ומבושל חדא מיהא לקי. איכא דאמרי לא לקי כלל עד דמיחד לאויה כלאו דחסימה. אמר רבא נזיר שאכל זג לוקה שתים, אחת משום שנאמר מחרצנים ועד זג לא יאכל. ואחת משום שנאמר מכל אשר יעשה מגפן היין, חרצן לוקה שתים, זג וחרצן לוקה שלש. אביי אמר אין לוקין וכו'. ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור. מאי טעמא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש, בשעה שישנו בקום אכול צלי שהוא בלילה, דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה, ישנו בבל תאכל נא, מבעוד יום שאינו בקום אכול צלי, אינו חייב אם אכל נא. אכל כזית נא משחשכה חייב, שהרי ישנו בקום אכול צלי. אכל כזית צלי מבעוד יום, לא פסל עצמו מבני חבורה שאינה אכילת כזית צלי, משחשכה פסל עצמו מבני חבורה. וסוגיא דשמעתא כולה כענין הזה. ואקשינן אהא דתניא אכל כזית צלי מבעוד יום חייב. אמאי מבעוד יום חייב. אמאי לאו הבא מכלל עשה עשה הוא, האיך שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש, בלילה אכול אותו ולא ביום, זהו לאו הבא מכלל עשה, דמאכילתו בלילה שהוא עשה הבאתה לא תאכל ביום שהוא לאו, וכל כי האי גונא עשה הוא ואין לוקין על עשה. אמר רב חסדא זו הברייתא

תורה אור השלם

1. אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צָלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ:
שמות יב ט
2. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ:
שמות יב ח

מוסף רש"י

אין לוקין על לאו שבכללות. משום לא תאכלנו כי אם צלי אש, דכייל נא ומבושל, ואין לוקין אלא על נא ומבושל שהן מפורשין (ב"מ קסז:). זג וחרצן לוקה שלש. אחת מכל אשר יעשה מגפן היין ואחת על חלצים ואחת על זג, דלא יאכל אכולהו קאי (נזיר לח:). בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא. אלאיו עוכר נא ומבושל אלא בלילה (ב"מ קסז.).

מוסף תוספות

א. [ר]חמי טבריא. תוס' שאלת. ב. [ר]אינו מזכיר שם איסור דשיך למימר ביה דאתא להלקות בשאר דברים כגון חי וחמי טבריא. שם. ג. שאנו רואין בהן כבר לאו. שם. ד. לעולם. שם. ה. לאשמועי' פי' דהאי לא תאכלו אכי אם צלי אש נמי. שם. ו. ר"ת. אפילו הכי הכא סמיכותא קא דרשינן. מי' הר"ן. ז. ואמאי אכתי הוה מופנה מדהוה ליה למיכתב או דרוש דרוש או תחקור תחקור. תוס' ר"ק שם. ח. ונ"ל דיה לימנקט כפל לשון השגור בכמה מקומות. שם.

מסורת הש"ס

ה) מנחות נח:, ו) [שם], ז) [מכות יב: טו.], ח) מיר לח:, ט) [ל"ל אמר רבא עי' תוס' דסכת ל"ה אמר רבא אמנם ג' הכ"מ בפ"ה מהלכות מזיכות אמר אביי אכל זג וכו' רבא אמר אין נוקין על לאו שבכללות], י) ב"מ קנז., יא) מכילתא בא פרשה ו, יב) [לקמן קכ:], יג) יומא נד: נו: סת. ענ: זבחים לד. חולין פח., יד) [דברים כה], טו) [במדבר ו], טז) [שם], יז) [דף לח:], יח) [שמות יבן], יט) בס"א: בשל, כ) [כביל תוס' מנחות נח: בפרוטרוטו בד"ה ואיכא], כא) [ע"ע תוס' כתובות לט: ד"ה אין ותוס' ב"ק סה. ד"ה לכתוב ותוס' מנחות יח: ד"ה לכתוב],

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

רבי יהודה היא. דאמר לאו הכא מכלל לאמור לאו הוא: **שרוע.** הוא שאחת מעייניו (ט) גדולה ואחת קטנה וכן שאר אברים: **קלוט.** שפרקותיו קלוטות: **נדבה תעשה אותו.** לדמיו הקדישהו לנדבת הבית ולנדר להעלות קרבן לא ירצה. וכתב אותו אותו בעל מוס אתה מתפיס לקדושת בדק הבית ואין אתה מתפיס תמימים לבדק הבית: **וידבר ה' וגו'.** בתחלת הפרשה כתיב: **לא תאמר דברים.** וטוריקון לאמר: **לאו אמור.** אמור להן שיש איסור לאו בדברים והכא גבי פסח נמי כתיב בתחלת הפרשה (י) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: **פאשכורן.** לשון שבירה שנשתבר הקרקע ויש בקעים שהמים נאספים ושוהין בתוכן ואין נבלעין ומתמעטין: הכי גרסינן הא **דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו.** כשהן מרובות הן נקוות אל מקום אחד ואין נבלעות מהר ומתמילות וכשהן מועטות לא קוו: **שלגו.** בלילה מפני שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין ימות הגשמים הן כדאמרינן במי שהיה (לקמן לד:) בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הולכ מלינן בלילה ומצטננין: **דרשה רב מפנה.** ובלשון הקודש היו דורשין וכסבורין השומעין שמים שלו הוא אומר: **דציתו** (ט): **לא בחמה.** לפי שחוש השמש מחממה: **ולא בחמי חמה.** במים שהוחמו בחמה וכ"ש בחמי האור: **הגרופים מן המולייר.** דוד גדול של נחושת ותלוי על האור כל שעה ונחושתו עבה ואפי' כשאין שם אור מים שבשוליו חמים או פושרין: **גרופים.** לשון שריטה שממצין מנחושתו של שוליו: **ולא תגביה ידה מן הכנור.** כלומר תהא עוסקת בנגון כל שעה: **שמקטפא בו.** עוקה פני המרכה במים: **שמלגגא בו ידיה.** לאותן שמקטפת בהן מתחממות מחוש ידיה והעיסה: **עברה ולשה.** בחמין: **לא נתבקעו מוחרוס.** ואע"ג דתנא אין לותתין הכא נמי ל"ש הואיל ואנו רואין שלא החמין שאין שם לא שימני שיאור ולא שימני סידוק: **מחיפא מחיפינהו.** כולם אריגה אחת אריגתם משום דבחלא איקורא דרבנן תנא שם עבר מותר באכילה בעית למימר נמי בכולהו: **היכא דאיתמר.** בהדיא דלא קנסינן ליה איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר והלכך עברה ולשה בחמין קרובה למזיד היתה ואסור ולא דמי לבליקות של נכרים דאמרינן (לעיל דף מ.) (א) ממלא אדם כריסו מהן דהכא בעינן למיקנסה דעברה אדרבנן. מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי (שמות כח):

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין. עליהן בבל ירחה ובבל ימצא. וכולהו מפרש להו בגמרא [ע"ב] זיתום חומן וקולן ועמילן: **פכשיטי נשים.** בגמרא [שם] מפרש: **מין דגן.** ממשה מיינן מיטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל וסיפון: **ואין בהן כדי.** אם אכלן אבל לאו יש באכילתן. ובגמרא [מג.] ליף לה כולה: **גמ' מטמטם.** לשון סתימה: **מסמא את העיניים משום מילחא.** מלח סדומית יש שמסמא את העיניים כשנוגע במלח וחוזר ונוגע בעין: **נסיובי דחלבא.** מישג"א: **קומניתא דאומא.** עיפושא פת שמתעפש לאחר זמן בתוך הכותח: **וכופפין את הקומה.** כלומר מתישין כוחו: **ירק חי.** כגון כרישין ובצלים וחזרין כשאוכל מהן הרבה תמיד: דסמידא

לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו אי. נראה לר"י דהיינו דוקא בהכן דברים דאית בהו לאו הבא מכלל עשה (א) אבל שאר דברים לא:

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין בפסח. פ"ה לעבור עליהן בבל ירחה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע (ב) עוברין מן העולם ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו (ג) ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייא קרא ומהיכי תיתי בל ירחה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין (ד) פי' האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלא בני מיכל ניהו אבל בל ירחה ליכא (ה): **רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים.** היינו (ו) חמץ נוקשה (ז) ואפילו הוי חמץ דגן גמור על ידי תערובות מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק ובגמרא אמרי' דרבי אליעזר סבר נוקשה בעייה בלא כלום (ח) לכך נראה דגרס רבי אליעזר בחד מייליה או בחמתי' או בגמרא: הא

רבי יהודה היא (ט) דתניא (י) שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו (יא) אותו אתה מתפיס לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימים לבדק הבית מכאן אמרו כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל (יב) וידבר ה' אל משה לאמר לימד על כל הפרשה כולה שיהא בלא תעשה דברי רבי יהודה (יג) אמר לו רבי לבר קפרא מאי משמע אמר לו דכתיב לאמר לא נאמר בדברים בי רב אמרי לאמר לאו אמור: (יד) מי תשמישו של נחתום וכו': תני חדא שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום האישבורן ותניא אידך שופכין במקום האישבורן לא קשיא הא דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה בפפוניא למחר איתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגביה ואמרו ליה הב לן מיא אמר להו אנא (טו) במיא דביתו אמרי (יז) דרש רבא (יח) אשה לא תלוש בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הגרופין מן המולייר (יט) ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את כל הפת (יוצריך) (כ) שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה איבעיא להו עברה ולשה מהו (כא) מר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה דתניא (כב) אין לותתין השעורין בפסח ואם נתבקעו אסורים לא נתבקעו מותרין ורב אשי אמר (כג) אטו כולהו הדא (כד) מחיתא מחיתינהו היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך כל שעה

ואלו (כה) עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח (כו) הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: **גמ'** ת"ר שלשה דברים נאמרים בכותח הבבלי מטמטם את הלב ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף מטמטם את הלב משום נסיובי דחלבא ומסמא את העינים משום מילחא ומכחיש את הגוף משום קומניתא דאומא (כז) ת"ר ג' דברים מרבין הזבל וכופפין את הקומה ונוטלין (כח) אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם אלו הן (כט) פת קיבר ושכר חדש וירק (ל) חי ת"ר שלשה דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומה ומאירין את העינים אלו הן פת נקייה בשר שמן ויין ישן פת נקייה דסמידא

כפו א מיי' פ"ה מהל' עכו"ם הלכה ו:

כפו ב מיי' פ"ה מהל' ממרים הלכה ט: סמג לאוין עט טור שו"ע או"ח סימן תנט סעיף ד:

כפו ג מיי' שם הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן תנט סעיף ה:

כפו ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע או"ח סימן תנט סעיף ה:

כצ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כצא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כצב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

א ח מיי' פ"ל מהלכות ממרים הלכה ח סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סימן תמב סעיף ה:

ב ט מיי' פ"ל מהלכות ממרים הלכה ו:

מוסף רש"י

כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה. אלהי עשה דאמריגן ואי אתה מקדיש תמימים, דהיינו לא הבא מכלל עשה ועשה הוא (תמורה ז:). **לא נאמר בדברים.** כלומר בהיא פרשה (שם). **לאו אמור.** כלומר הכי אמר הקב"ה לאו אמור להם ליכתב, דלאו אינה אינה אינה